

Cultuur - Onderwijs - Jongeren

“Op de vraag naar de zin van het leven, antwoordt ieder met zijn levensloop”, zegt Konrad, en tot het tegendeel bewezen is, laat ik mij meestal leiden door eigen ervaringen en overtuigde getuigenissen van persoonlijkheden. Het is de praktijk die me overtuigt.

Ik ken de uitpattingen niet, lezer, van je zaterdagavonden en de uitslaapgelegenheden van zondagochtend, maar ik verzeker je, je mist iets als je 's zondags onder de wol blijft tot na tien. Tenzij je natuurlijk horizontaal geniet van dat boeiende radioprogramma op BRT1. Tussen negen en tien stuurt producer Paul Jacobs *Vriend en vijand* de ether in. Gedurende vijftig minuten wandelt een cultuurbekende Vlaming over het parcours van zijn levensloop en vertelt over de vrienden en vijanden die hij op dat parcours heeft ontmoet of gekruist en die stuk voor stuk een rol hebben gespeeld in zijn persoonlijkheidsvorming.

Hoewel ik niet kan steunen op enig onderzoek en mij moet laten leiden door herinneringen, mag ik toch beweren dat de gelegenheidsgast meestal minstens één leraar vermeldt in zijn rijtje van opmerkelijke figuren. Toegegeven, ze staan niet altijd aan de wegkant van de *vriend*, maar meestal weet de gast met een haast wetenschappelijke precisie te vertellen wie die leraar was die

door zijn houding, zijn stellingname, zijn visie, zijn raadgevingen een bijdrage leverde in de ontplooiing van de spreker. Vanuit de herinnering vermeld ik hier Erik Anthonis, Luc Versteylen, Johan Anthierens, Willem Vermandere, Frans Verleyen, Dirk Brossé, Jaap Kruithof, Midas Dekker, Pierre Plateau, Jaak Dreesen, Marc Reynebeau, Terry Verbist, Professor Vermeersch, Jan Van Rompaey, Johan Verminnen,... Walter Van Den Broeck maakt hierop geen uitzondering. Integendeel, hij bewijst de stelling dat een leraar iemand is die in zijn jeugd bewondering had voor een leraar.

Tijdens die radiogesprekken raak ik onder meer ook steeds geboeid door de cultuurschok die de geïnterviewde, of het nu gaat om een dirigent, regisseur, acteur of auteur, vanuit welke discipline ook, ooit meemaakte. Elkeen beschrijft met een precisie, die veel weg heeft van de persoonlijke hoe-, waar- en wanneer-herinnering van de president Kennedy-moord, dat fascinerende moment dat op persoonlijk historisch vlak bepalend is geweest voor zijn keuze in die

bepaalde kunstdiscipline.

En wat is nu zo opvallend? Voortgaande op deze getuigenissen meen ik hier vijf stellingen te kunnen verdedigen:

- 1 Altijd, altijd gaat het om *het onverwachte, het confronterende, het buitengewone*. Mede daardoor geloof ik minder en minder in het langzaam-aan-proces. Democratisering van de kunst bestaat voor mij niet uit de glijmiddelprocedure. Ik ben voorstander van het kontepriksysteem. Aan de evidentie tot cultuurparticipatie gaat meestal een ervaring vooraf waarvan de belangrijkheid op dat moment nog niet kan worden ingeschat.
- 2 Bovendien gaat de cultuurschok altijd gepaard met een *kwaliteitsconfrontatie*. Ik geloof niet dat een bodempje doorsnee-cultuur noodzakelijk is om succes te hebben op kwaliteitsterrein. Ik geloof niet dat doorsnee-literatuur de rode loper is voor het waarderen van kwaliteitsliteratuur. In die zin pleit ik als programmator net voor een zeer grote kwaliteitsbezorgdheid, in welke discipline dan ook. Want de kans bestaat dat net op dat ogenblik tussen het publiek van die voorstelling, die tentoonstelling, dat concert net dat potentieel element zit dat net die voorstelling, net die tentoonstelling, net dat concert nodig heeft om 'cultureel elektrokuterend te werken'.

Daarom verwacht ik van eenieder die van ver of van dichtbij met cultuur te maken heeft, eenzelfde culturele bezorgdheid. Omdat kinderen de spellingregels nog niet onder de knie hebben, gaan leerkrachten het ook niet in hun hoofd halen om fouten op het bord te schrijven. Integendeel. En bovendien zal de juf heel zorgvuldig haar bordschrift verzorgen.

- 3 De cultuurschok toont hogere cijfers op de schaal van Richter als het gaat om

een *live-confrontatie*, alle educatieve dia's, reproducties, video's ten spijt. Onlangs vertelde een journalist me dat hij indertijd zijn cultuurschok beleefde bij de confrontatie met Rembrandts Nachtwacht: "Ik was gewoon de prent vanuit de 'reproductiecultuur' in één oogopslag te bekijken, maar in realiteit bleek dit onmogelijk; het hele werk was een aaneenschakeling van kijkvlakken. Ik had al die tijd verzuimd aandacht te schenken aan de afmetingen van dit werk." Momenteel is deze journalist dé propagandist van het live-gebeuren.

- 4 In de gradatie van live-belevenis is de *confrontatie met de hedendaagse kunst* het toppunt. Want hoewel kunst gemaakt wordt voor de tijdgenoten en niet voor onze klein- en achterkleinkinderen, is het net de hedendaagse kunst die gevreesd wordt. Met de leeftijd van de kunstwerken stijgt het aantal schoolbezoeken: Van Gogh doet het goed, evenals Gauguin, maar nog beter doet het Memling, en de Azteken is helemaal gesneden koek.

Kunst uit het verleden is bewezen; 't zijn axioma's waar niet meer aan getwijfeld dient te worden. Deze kunst wordt niet meer in vraag gesteld; het is een erfenis vastgelegd door de vereniging van notarissen van critici. Maar hoeveel leerkrachten bezoeken met hun klas geregeld tentoonstellingen van hedendaagse kunst? Hoeveel leerkrachten actualiseren jaarlijks hun verplichte leeslijst, terwijl de Franse schrijver Michel Tournier niet alleen staat met zijn stelling dat elke literaire opvoeding dient te beginnen bij de tijdgenoten? Hoeveel leerkrachten durven inspelen op het hedendaags theater? De faalangst is aanzienlijk; niet alleen vanwege de schroom om met die niet bewezen zaken om te gaan, maar ook vanwege de verscheidenheid van meningen.

5 *Ieder vindt zijn behangpapier het mooist.* Bij een culturele participatie zijn de meningen van de leerlingen niet unaniem. Daarenboven staan collega's-leerkrachten bij elke twijfel onmiddellijk klaar met het wapen van 'verloren uren'. Ons onderwijs berust nu eenmaal op 'controleerende' en 'cijfermatige' evaluaties. Een antwoord is ofwel fout ofwel correct: Parijs is de hoofdstad van Frankrijk en niet Toulouse, $2 + 2$ is 4 en niet 5. Terwijl intense cultuurbeleving het net moet hebben van de rijkdom van verschillende meningen. Juist die angst van verschillende persoonlijke meningen en het niet kunnen omgaan met die verscheidenheid van visies weerhoudt velen om actief te participeren aan het hedendaagse culturele landschap.

En toch, er zijn zoveel troeven die het onderwijs heeft dat het ons te ver zou leiden uitgebreid in te gaan op de betrachting ze allemaal op te sommen. Ik beperk me hier tot vijf ervaringen.

1 *De gelegenheden tot ontmoetingen* met grote creatieve persoonlijkheden zijn enorm. Iedereen heeft de mond vol over de kloof tussen kunst en publiek. Ik ben overtuigd dat dit een waangedachte is die kunstmatig in leven wordt gehouden. De mogelijkheden die men momenteel heeft om de kunstenaar te ontmoeten zijn niet meer meetbaar. Alleen dienen deze gelegenheden soms gecreëerd te worden. En in die zin twijfel ik soms of de leerkrachten hun initiatiefnemende positie niet te dikwijls onderschatten. Niet allen maar velen zijn bereid om vanuit de kunstenaarswereld naar de klassen toe te stappen en jonge tijdgenoten te laten deelnemen aan hun voorliefde voor kunst.

2 Een Chinees spreekwoord zegt: ik hoor en vergeet, ik zie en herinner me, *ik doe en begrijp*. Een doe-sessie gaat (meestal) gepaard met een stijgende waardering voor het onbekende. De geslaagde

voorbeelden zijn legio: projecten waarbij jongeren onder professionele begeleiding nieuwe creaties maken, leveren op hun beurt altijd interessante persoonlijkheden met meestal een enorme openheid voor andere kunstdisciplines. Zonder twijfel mag hier het opzet van de DYNAMO-projecten van het Ministerie van Onderwijs vermeld worden.

3 Leerkrachten hebben in deze evolutie nieuwe taken gekregen; samen met *alle* volwassenen zijn zij begeleiders in deze cultuurparticipatie. Michel Price, programmator van het Cultureel Centrum van Strombeek-Bever schreef ooit eens in een gelegenheidsbrochure: "Dat goede kunst geen uitleg hoeft is een waangedachte. Zijn godsdienst, moraal en filosofie onecht omdat ze aangeleerd worden? Ook ons lichaam vaart wel bij 'lichamelijke opvoeding'. En zelfs in de liefde is enige initiatie welkom. Cultuur is een hoogwaardig spel. Dat jongeren het graag zouden leren is onze taak".

Mij dunkt dat in de meeste leerkrachtenopleidingen deze begeleidende taak reeds aardig wat aandacht krijgt en dat dit resulteert in een zeer gunstige evolutie. Uitzonderingen daargelaten, maar de meeste pedagogische opleidingen besteden momenteel werkelijk - zij het nog in een te beperkte mate - aandacht aan de culturele begeleidingsopdracht.

4 De leerkrachten die momenteel reeds jaren in de praktijk staan, dienen extra aandacht te krijgen. Want het is pas straks dat wij voor de eerste keer een volledige volwassenengeneratie kennen die de kindercultuur als evidentie beschouwt omdat zij zelf van jongs af aan daarmee vertrouwd zijn. In afwachting daarvan verdienen de navormingsmomenten en de bijscholingskansen die handreikend worden georganiseerd, nog meer ondersteuning én erkenning. Toonaangevend zijn bijvoorbeeld de cur-

sussen van het Vlaams Theater Instituut, die met de ondersteuning van het Ministerie van Onderwijs worden gegeven op diverse plekken. Specialisatie dient beloond te worden en een stimulerende financiële tegemoetkoming is niet meer dan verantwoord.

- 5 Wat al te vaak wordt het argument 'geen tijd' gehanteerd. Het is echter *onze plicht er tijd voor te maken*. Als onze vorige generatie geen tijd had gemaakt om te strijden voor leerrecht in plaats van leerplicht, dan zou zonder twijfel een groot

deel van de huidige generatie analfabeet zijn. Trouwens - en nu verklap ik hier een truc - de eerste voorwaarde om nooit meer met 'tijdgebrek' te komen aandragen, is zelf verliefd worden op cultuur. Daniel Pennac fluisterde het ons reeds in: "Wie heeft er ooit een verliefde gezien die niet de tijd nam om te beminnen?"

Ik wens u, lezer, alvast een groot hart toe.

Barbara Wyckmans
p/a Cultureel Centrum DE VELINX
Dijk 111 - 3700 Tongeren

T U S S E N D O O R

ANTWERPEN 1996 - TIENDE HSN-CONFERENTIE Call for papers

Op vrijdag 15 en zaterdag 16 november 1996 heeft aan de UFSIA te Antwerpen de tiende conferentie **Het Schoolvak Nederlands** plaats.

Zoals bekend zijn de HSN-conferenties het resultaat van nauwe samenwerking van alle Nederlandse en Vlaamse verenigingen van leraren en didactici Nederlands. Bovendien kunnen ze rekenen op de volle steun van de Nederlandse Taalunie. In de loop der jaren zijn zij uitgegroeid tot een onmisbaar forum voor al degenen die zich bij de ontwikkelingen in het onderwijs Nederlands betrokken voelen. Met de voorbije negende conferentie (Diemen 1995) hebben de conferenties hun actieterrein ook tot het basisonderwijs uitgebreid.

Met Antwerpen 1996 vieren de conferenties hun tweede lustrum. Naar verwachting staan er weer een veertigtal workshops, lezingen en andere activiteiten op het programma. Het spreekt vanzelf dat een en ander in een passende lustrumsfeer plaats zal hebben.

Bij dezen roepen de organisatoren in Vlaanderen en in Nederland docenten, leraren en didactici op om zich als spreker/workshopleider te melden. Onder meer aan uitwisseling van gegevens uit eigen onderwijspraktijk en van kleinschalig onderzoek wordt veel belang gehecht. Op grond van een ingezonden abstract van hooguit een A4'tje worden de sprekers bij een van de geplande stromen ingedeeld: technisch en beroepsonderwijs/MBO, basisonderwijs en onderwijzersopleiding/PABO, literatuur, spreken en luisteren, zakelijke teksten, schrijven en argumenteren, NT2, computer-ondersteund onderwijs.

Voor de folder sturen zij eveneens een korte samenvatting (max. 60 woorden) in. Uiterste datum voor aanmelding (met abstract en samenvatting): **1 mei 1996**.

Adres (ook voor inlichtingen):

**Mark Van Bavel, UFSIA/CVD, Prinsstraat 8, 2000 Antwerpen,
tel. 03/220.46.81; fax 03/220.46.79 (t.a.v. Reinilde Van Moer)**